

І. О. Вівсюк

Державний торговельно-економічний університет

ДИНАМІКА ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ В ЗАКЛАДАХ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Трудові ресурси як складова економічного потенціалу готельного підприємства включають в себе інтелектуальний потенціал, організаційно-управлінський потенціал, рівень кваліфікації працівників, здатність креативно мислити та інформаційний потенціал. Ефективність їх використання й управління забезпечує безперебійне функціонування закладів. Надання якісних послуг та високий рівень сервісу залежить від кваліфікованого та вмотивованого персоналу, який виконує свої функції як частина цілісної системи. Якісні та кількісні показники кадрів відображають рівень успішного та ефективного функціонування підприємства на ринку задля досягнення його цілей. Проте під впливом зовнішніх чинників виникає циклічного безробіття, забезпеченість трудовими ресурсами має строкатий характер, що викликано економічними, епідеміологічними та політичними кризовими явищами. У статті проведено дослідження щодо динаміку показників займаних та найманих працівників, середньооблікової кількості штатних працівників і витрати на персонал, зокрема на оплату праці й соціальні виплати. Дані показники відображають не лише рівень забезпеченості трудових ресурсів, а й рівень економічного потенціалу, ефективність його використання, успішність діяльності підприємства готельного господарства. Проаналізовано динаміку основних кількісних показників трудових ресурсів в країні в цілому та за регіонами. Встановлено, що значне зниження досліджуваних показників відбувалося під впливом вторгнення країни-агресора на територію східної частини України та анексії півострова Крим, початок повномасштабної війни на території країни, що зумовило нестабільний економічний стан в країні. Також слід відзначити епізодичне припинення діяльності закладів готельного господарства під час всесвітньої епідеміологічної кризи, що залишило негативний відбиток на кількісних показниках трудових ресурсів. Проте, доцільно заважити, що можна спостерігати період стабілізації й адаптації до чинників впливу, відповідно й збільшення у динаміці показників, що характеризує покращення стану економічного потенціалу підприємства та економічного стану країни.

Ключові слова: трудові ресурси, персонал, готельне підприємство, умови праці, кадри.

Постановка проблеми та її актуальність. За останні роки готельні підприємства зазнали значного впливу зовнішніх чинників, зокрема світової епідеміологічної кризи й повномасштабного вторгнення агресора на територію України, що зумовило циклічне безробіття. Трудові ресурси є невід'ємною частиною ефективною діяльності безпосередньо закладів готельного господарства, що зумовлює актуальність дослідження забезпеченості кадрами, їх умовами праці, оптимізації та ефективності їх управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням трудових ресурсів в розрізі теоретичного аспекту займалась Полтавська О. В. [5] розглядаючи економічний механізм їх формування. Балацька Н., Каленік К., Скринник В. [1], Слюсарчук О., Кушнірук В., Банева І. [6] у своїх працях розглядали місце трудових ресурсів в інтеграційних та глобалізаційних умовах. Булгакова А. К. [2] та Давидова О. Ю. [3] висвітлювали сучасні методи управління трудовими ресурсами в закладах готельного господарства. Питання дослідження динаміки руху трудових ресурсів в готельних підприємствах залишається відкритим для подальшого вивчення.

Мета статті. Проаналізувати та спрогнозувати ринок праці в готельному господарстві, забезпеченості трудовими ресурсами, визначити кількісні показники динаміки руху трудових ресурсів в закладах в умовах чинників зовнішнього впливу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трудові ресурси є чинником формування економічного потенціалу готельного господарства, оскільки від їх якісних та кількісних показників залежить надання якісних послуг, створення високого рівня сервісу та безперебійне функціонування закладів тимчасового розміщення. Характеристика динаміки кількості працівників у колективних засобах розміщення у 2014–2020 рр. наведена у таблиці 1.

Динаміка зниження кількості зайнятих працівників прослідковується у 2015 р. та 2020 р. на 9,07% та 17,33% відповідно в порівнянні з попередніми роками. У 2015–2020 рр. Аналіз кількості найманих працівників у 2015 р., 2019 р. та 2020 р. свідчить про їх зменшення на 10,93%, 0,3% та 18,73% відповідно. З 2016 р. до 2019 р. збережений характер зростання темпу приросту зайнятих та найманих працівників, що свідчить про розвиток діяльності закладів готельного господарства. У 2020 р. можемо відмітити різке зниження найманих та зайнятих працівників, що було спричинене кон'юнктурним безробіттям. При порівнянні 2015 р. та 2020 р., коли відбувається зменшення працівників, варто зауважити, що в останньому році кількість зайнятих працівників на 2,44% більше, ніж у 2015 р., а найманих на 2,56%. Таким чином, потреба в робочій силі зростає у зв'язку з розширенням ринку та при умові світової кризи.

Прослідковується, що найбільші показники середньої частки чисельності зайнятих та найманих праців-

ників відповідно, у зазначений період, зосереджена: у м. Києві – 22,1% та 24,6%; у Львівській області – 15,7% та 16,7%; в Одеській – 10,4% та 9,1%; у Запорізькій – 5,5% та 5,2%. Навпроти, найменші ці ж показники спостерігаємо у наступних областях: Луганській – 0,41% та 0,4%; Житомирській – 0,8% та 0,73%; Кіровоградській – 0,84% та 0,83%; Сумській – 0,69% та 0,66% [4].

Середня кількість зайнятих працівників на загальну кількість готельних підприємств (незалежно від їх розміру) в Україні у 2018 р. та 2019 р. становила

25 осіб, а у 2020 р. знизилася на 16%. Показники середньої кількості найманих працівників у 2018 р. складала 22 особи, у 2019 р. – 21 особу, у 2020 р. – 17 осіб, тобто в останньому році у співвідношенні до 2018 р. показник зменшився на 22,7%. Найбільша середня кількість працівників у закладах тимчасового розміщення можемо відмітити у Львівській області, а найменша – у Миколаївській [4]. Динаміку кількості зайнятих працівників готельних підприємств у 2015–2020 рр. за регіонами відображено у таблиці 2.

Таблиця 1 – Аналіз персоналу в закладах тимчасового розміщення 2014–2020 рр.

Роки	Кількість зайнятих працівників	Абсолютний приріст	Темп зростання	Темп приросту	Кількість найманих працівників	Абсолютний приріст	Темп зростання	Темп приросту
2014	41347	X	X	X	34553	X	X	X
2015	37597	-3750	0,91	-9,07%	30776	-3777	0,89	-10,93%
2016	38969	1372	1,04	3,65%	32564	1788	1,06	5,81%
2017	40991	2022	1,05	5,19%	34743	2179	1,07	6,69%
2018	45636	4645	1,11	11,33%	38953	4210	1,12	12,12%
2019	46586	950	1,02	2,08%	38838	-115	1,00	-0,30%
2020	38514	-8072	0,83	-17,33%	31564	-7274	0,81	-18,73%

Джерело: сформовано автором на основі [4]

Таблиця 2 – Кількість зайнятих працівників у закладах тимчасового розміщення у розрізі регіонів у 2015–2020 роках

Регіони	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Абсолютний приріст 2020/2015	Коефіцієнт зростання 2020/2015	Темп приросту 2020 до 2015
Вінницька	447	557	605	703	714	563	116	1,26	25,95%
Волинська	523	545	482	611	591	384	-139	0,73	-26,58%
Дніпропетровська	1776	2196	1983	2209	2005	1603	-173	0,90	-9,74%
Донецька	1746	1617	1326	1560	1550	1054	-692	0,60	-39,63%
Житомирська	313	310	310	370	393	289	-24	0,92	-7,67%
Закарпатська	1776	1863	1989	2217	2313	1925	149	1,08	8,39%
Запорізька	2851	2636	2459	2532	2858	1884	-967	0,66	-33,92%
Івано-Франківська	1669	1479	1727	2014	1993	1575	-94	0,94	-5,63%
Київська	1193	1193	1291	1583	1391	2984	1791	2,50	150,13%
Кіровоградська	279	307	346	382	406	318	39	1,14	13,98%
Луганська	к/с	210	174	176	188	165	-	-	-
Львівська	5573	5750	6501	7268	7324	5935	362	1,06	6,50%
Миколаївська	923	835	921	981	995	834	-89	0,90	-9,64%
Одеська	3853	4124	4418	4910	4936	3771	-82	0,98	-2,13%
Полтавська	801	818	935	1062	1223	1025	224	1,28	27,97%
Рівненська	к/с	412	415	472	443	366	-	-	-
Сумська	446	294	308	404	283	223	-223	0,50	-50,00%
Тернопільська	368	428	465	506	564	473	105	1,29	28,53%
Харківська	1930	1907	2148	2187	2230	1766	-164	0,92	-8,50%
Херсонська	1164	1222	1104	1176	1218	1113	-51	0,96	-4,38%
Хмельницька	542	569	612	711	687	548	6	1,01	1,11%
Черкаська	611	714	615	711	669	502	-109	0,82	-17,84%
Чернівецька	446	496	451	483	483	374	-72	0,84	-16,14%
Чернігівська	422	473	537	485	487	470	48	1,11	11,37%
м. Київ	7404	8014	8869	9923	10642	8370	966	1,13	13,05%
Всього	37597	38969	40991	45636	46586	38514	917	1,02	2,44%

Джерело: сформовано автором на основі [4]

За представлені 5 років, незважаючи на різке скорочення працівників на підставі введення локдауну та погіршення економічного стану в світі, можемо відмітити значне збільшення у Київській області в 2,5 рази, у Тернопільській області на 28,53%, у Полтавській області на 27,97%.

Навпроти значне зниження видно у Сумській на 50%, Донецькій на 39,63%, Запорізькій на 33,92% та Волинській на 26,58%. Загальний показник за країною збільшився на 917 осіб.

Середньооблікову кількість штатних працівників у закладах тимчасового розміщення й організації харчування у 2017–2021 рр. можна проаналізувати на рисунку 1.

З 2017 р. середньооблікова чисельність штатних працівників у засобах розміщення й організації харчування прослідковується динаміка збільшення даного показника до 2019 р. на 8,9%. У порівнянні з 2019 р. у 2020 р. показник знизився на 10,7% та у 2021 р. на 14,2%, а відносно до 2017 р. у 2020 р. зменшення відбулося на 2,7% та у 2021 р. на 6,6%.

Витрати є чинником впливу та невід’ємною частиною ефективної діяльності підприємств, зокрема витрати на персонал, їх кількісні показники за 2013–2020 рр. відображені на рисунку 2.

Проаналізуємо кількісне вираження витрат на оплату праці від 2013 р. до 2020 р.:

– при однаковому рівні мінімальної заробітної плати у 2014 показники знизилися на 32,5% в порівнянні з 2013 р. у зв’язку з нестабільним політичним станом;

– від 2014 р. до 2019 р. спостерігаємо динаміку поступового зростання на 183,9% за даний період в цілому;

– у 2020 р. виплати знизилися на 23,5% в порівнянні 2019 р. (з урахуванням, що мінімальна заробітна плата збільшилась на 16,5%) та на зросла на 46,6% в порівнянні з 2013 р. (мінімальна заробітна плата зросла на 75,6%).

За 2013–2020 рр. показники відрахування на соціальні заходи мають строкатий характер змін з урахуванням того, що мінімальна заробітна плата зберігає динаміку росту. Варто зауважити, що у 2020 р. даний показник збільшився на 16,54% в порівнянні з 2019 р. та на 61,6% відносно 2013 р.

За період 2013–2020 рр. показники загальних витрат на персонал підприємствами готельного господарства мають наступний характер: у 2014 р. відносно 2013 р. знизилися на 32,9%; у 2019 р. в порівнянні з 2013 р. збільшилися 73,5%, з 2014 р. – на 158,6%; у 2020 р. у порівнянні з 2013 р. зросли на 33%, з 2014 р. – на 98,3% та зменшилися на 23,3% відносно 2020 р.

Висновки. В умовах дестабілізації економічного та політичного стану країни готельні підприємства зазнають вагомих змін. Зважаючи на вищенаведений аналіз показників займаних та найманих працівників, середньооблікової кількості штатних працівників і витрати на персонал, зокрема на оплату праці й соціальні виплати, можна підвести наступні підсумки:

– в 2014–2015 рр. під час вторгнення агресора на східну частину країни й анексію Криму дані показники знизилися близько 12%;

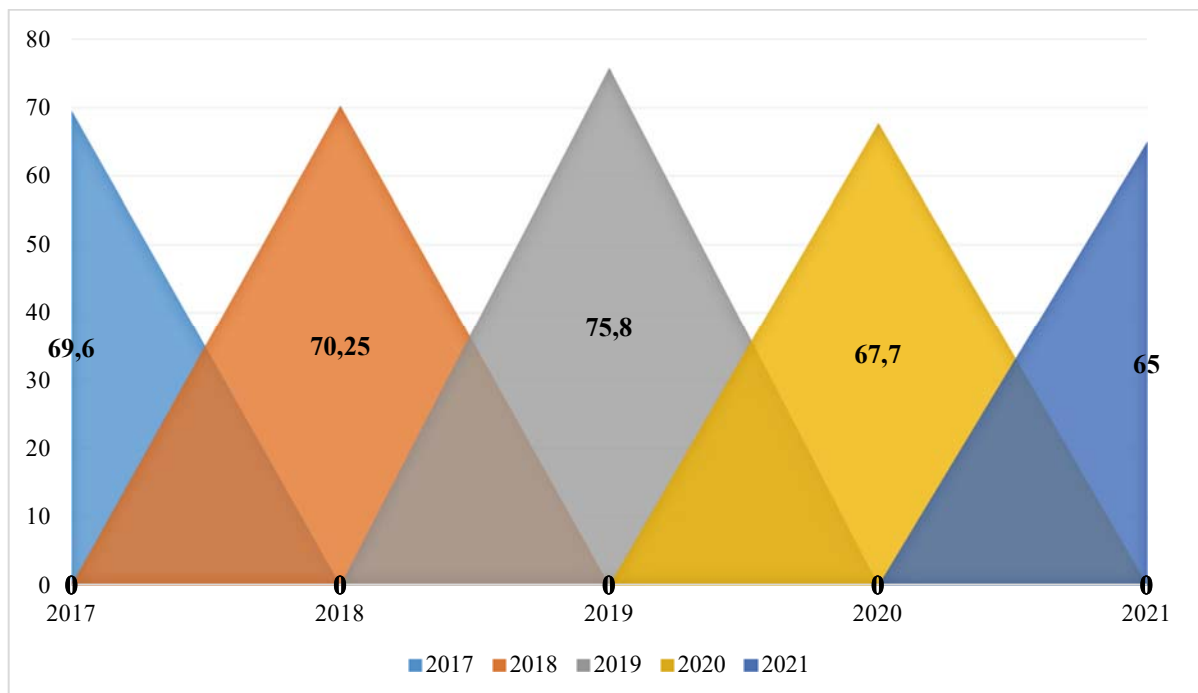

Рисунок 1 – Середньооблікова кількість штатних працівників, тис. осіб у засобах тимчасового розміщення й організації харчування у 2017–2021 рр.

Джерело: [4]

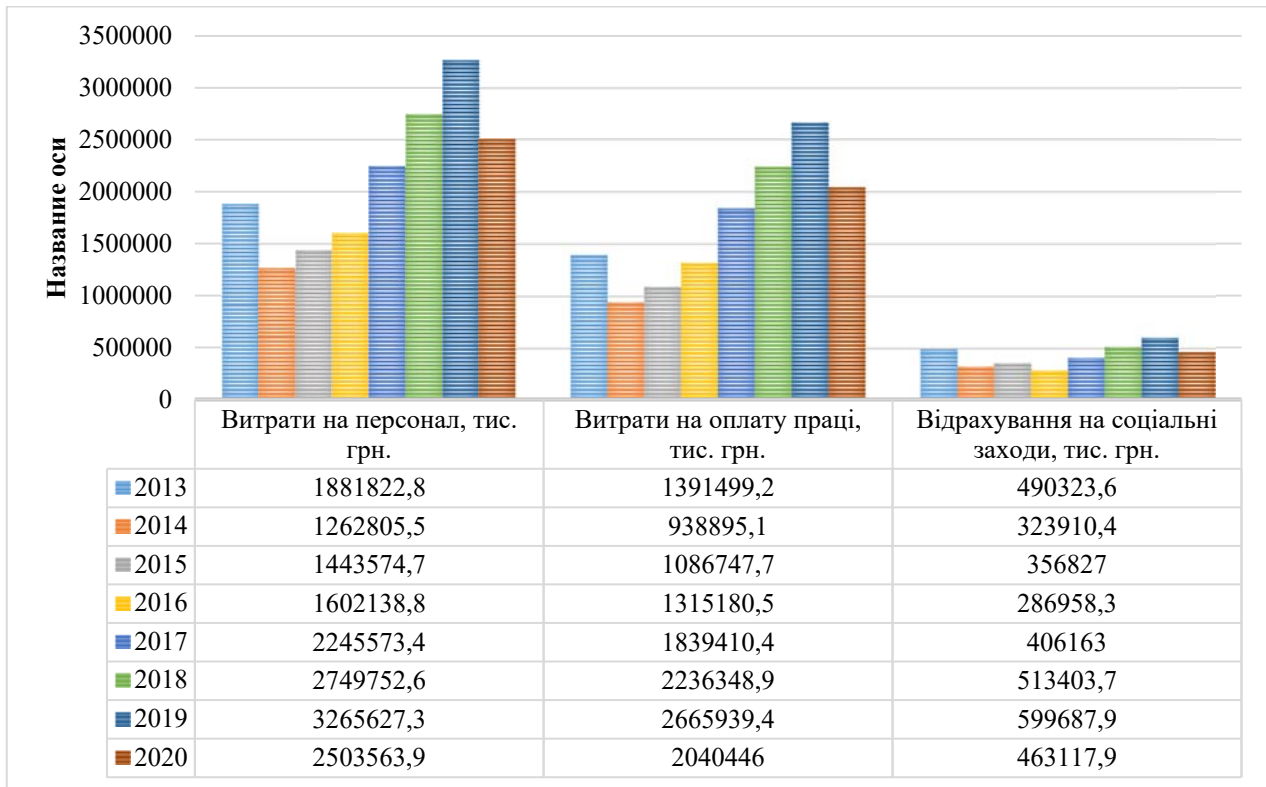

Рисунок 2 – Витрати на персонал у закладах тимчасового розміщення у 2013–2020 рр.

Джерело: [4]

– від 2015 р. до 2019 р. в період економічної стабілізації дані мають нарощуваний характер;

– у 2020 р. під час всесвітньої епідеміологічної кризи спостерігається явище циклічного безробіття, зумовлене епізодичним припиненням функціонування готельних закладів та адаптації до нових умов діяльності;

– в 2022 р. під час повномасштабного вторгнення ворога на територію країни рівень безробіття в цілому сягнув до 35%, рівень падіння заробітної плати 12–27%.

Трудові ресурси є невід’ємною частиною економічного потенціалу готельного підприємства, динаміка яких безпосередньо впливає на його стан та ефективну діяльність закладів.

Список використаних джерел:

1. Балацька Н., Каленік К., Скриннік В. Місце трудових ресурсів в інтеграційних та глобалізаційних умовах у готельно-ресторанному бізнесі. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. 2022. № 1 (43). С. 31–36.
2. Булгакова А.К. Сучасні методи управління персоналом на підприємствах готельного господарства. *Науково-технічний збірник*. 2012. № 102. С. 494-498.
3. Давидова О.Ю. Управління трудовими ресурсами готельно-ресторанного господарства в умовах інноваційного розвитку. *Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 10-річчю факультету міжнародного туризму та управління персоналом Запорізького національного технічного університету (30–31 березня 2017 р.). Запоріжжя: ЗНТУ, 2017. С. 149–151.
4. Державна служба статистики. Структурні зміни в економіці. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm.
5. Полтавська О.В. Трудові ресурси підприємств готельного господарства та особливості економічного механізму їх формування. *Управління людськими ресурсами: проблеми теорії і практики*: зб. наук. пр. Київ: КНЕУ, 2007. Т. I. Ч. II. С. 670–679.
6. Слюсарчук О., Кушнірук В., Банева І. Місце трудових ресурсів в інтеграційних та глобалізаційних умовах в туристичному та готельно-ресторанному бізнесі. *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права*. 2021. № 30. С. 118–127.

References:

1. Balatska N., Kalienik K., Skrynnik V. (2022) Mistse trudovykh resursiv v intehratsiinykh ta hlobalizatsiinykh umovakh u hotelno-restorannomu biznesi [The place of labor resources in the conditions of integration and globalization in the hotel and restaurant business]. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*, no. 1 (43), pp. 31–36. DOI: <https://doi.org/10.55643/ser.1.43.2022.430>. (in Ukrainian)

2. Bulhakova A.K. (2012) Suchasni metody upravlinnia personalom na pidpriemstvakh hotelnoho hospodarstva [Modern methods of personnel management at hotel enterprises]. *Naukovo-tekhnichnyi zbirnyk – Scientific and technical collection*, no. 102, pp. 494–498. Available at: <https://eprints.kname.edu.ua/25407/1/494-498%20%D0%91%D1%83%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%90%D0%9A.pdf>. (in Ukrainian)
3. Davydova O.Yu. (2017) Upravlinnia trudovymy resursamy hotelno-restorannoho hospodarstva v umovakh innovatsiinoho rozvytku [Management of labor resources of the hotel and restaurant industry in the conditions of innovative development]. Proceedings of the *Stratehichni imperatyvy rozvytku turyzmu ta ekonomiky v umovakh hlobalizatsii: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviach. 10-richchiu fakultetu mizhnarodnoho turyzmu ta upravlinnia personalom Zaporizkoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu University (Zaporizhzhia, March 30–31, 2017)*, pp. 149–151. (in Ukrainian)
4. Derzhavna sluzhba statystyky. Strukturni zminy v ekonomitsi [State Statistics Service. Structural changes in the economy]. Available at: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm.
5. Poltavska O.V. (2007) Trudovi resursy pidpriemstv hotelnoho hospodarstva ta osoblyvosti ekonomichnoho mekhanizmu yikh formuvannia [Labor resources of hotel enterprises and peculiarities of the economic mechanism of their formation]. *Upravlinnia liudskymy resursamy: problemy teorii i praktyky*, vol. 1, pp. 670–679. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/197259369.pdf>. (in Ukrainian)
6. Sliusarchuk O., Kushniruk V., Banieva I. (2021) Mistse trudovykh resursiv v intehratsiinykh ta hlobalizatsiinykh umovakh v turystychnomu ta hotelno-restorannomu biznesi [The place of labor resources in the conditions of integration and globalization in the tourism and hotel-restaurant business]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu i prava*, vol. 30, pp. 118–127. Available at: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/484>. (in Ukrainian)

Iryna Vivosiuk

State University of Trade and Economics

DYNAMICS OF LABOR RESOURCES IN HOSPITAL INSTITUTIONS

Labor resources as a component of the economic potential of a hotel enterprise include intellectual potential, organizational and managerial potential, the level of qualification of employees, the ability to think creatively, and informational potential. The efficiency of their use and management ensures uninterrupted functioning of institutions. The provision of quality services and a high level of service depends on qualified and motivated personnel who perform their functions as part of an integrated system. Qualitative and quantitative personnel indicators reflect the level of successful and effective functioning of the enterprise on the market in order to achieve its goals. However, under the influence of external factors, cyclical unemployment occurs, the supply of labor resources has a motley character, which is caused by economic, epidemiological and political crisis phenomena. The article conducts research on the dynamics of indicators of employed and hired workers, the average number of full-time employees and personnel costs, in particular for wages and social benefits. These indicators reflect not only the level of supply of labor resources, but also the level of economic potential, the efficiency of its use, and the success of the hotel business. The dynamics of the main quantitative indicators of labor resources in the country as a whole and by regions were analyzed. It was established that a significant decrease in the studied indicators occurred under the influence of the invasion of the aggressor country on the territory of the eastern part of Ukraine and the annexation of the Crimean peninsula, the beginning of a full-scale war on the territory of the country, which led to an unstable economic situation in the country. It should also be noted the episodic suspension of hotel business during the global epidemiological crisis, which left a negative impression on the quantitative indicators of labor resources. However, it is advisable to note that a period of stabilization and adaptation to influencing factors can be observed, and accordingly, an increase in the dynamics of indicators, which characterizes the improvement of the state of the economic potential of the enterprise and the economic state of the country.

Key words: labor resources, staff, hotel enterprise, working conditions, personnel.

Статтю подано до редакції 07.09.2022